

Referencia: Úcar, X. (2013) "La ubiqüitat de la pedagogia". **Parlem de Pedagogia. Racò del Consell.** Col·legi de Pedagogs de Catalunya. <http://www.pedagogs.cat/reg.asp?id=1924&i=ca&gd=96>

## LA UBIQÜITAT DE LA PEDAGOGIA

On són les fonts d'aprenentatge en una societat en la què el coneixement està distribuït? Quins són els procediments, els mecanismes i els mitjans per accedir-hi? A la família, el carrer i l'escola, com a proveïdors exclusius de coneixement en les primeres etapes de la vida, s'han anat afegint a les últimes dècades noves agències i nous agents.

Primer van ser els mitjans de comunicació social amb un protagonista destacat: la televisió. La televisió es situava en el mateix centre de la vida familiar -en el moble del menjador- i des d'allà competia amb els pares per l'atenció dels nens i nenes. Les discussions i polaritzacions pedagògiques sobre això van ser abundants en la dècada dels 70 i 80 del passat segle. Des de plantejaments en positiu es deia, per exemple, que la televisió podia complir una multiplicitat de funcions a la llar. Segons les hores i les circumstàncies familiars podia desenvolupar, entre molts altres, el paper de cuidador, de preceptor, d'acompanyant, d'animador i d'informador. A través d'aquests papers, ens entretenia, ens formava i informava i tractava d'influir en els nostres gustos, interessos i opinions. Diagnòstics més negatius apuntaven que la violència i el sexe que, també entre altres coses, es veien en ella, no podien ser bons per als nostres fills i fins i tot s'afirmava que la generalització d'aquest mitjà s'havia donat en forma paral·lela al deteriorament del vincle social.

Més enllà d'aquests debats, el fet és que la televisió va ampliar el camp de visió, d'informació i d'experiència dels nens i nenes de l'època. Un nen podria no haver estat mai en un desert, però quan el professor ho intentava explicar a l'escola, sabia exactament de què li estava parlant i podia, també per primer cop a la història, disposar, inclús, de més informació sobre deserts de la que tenia el seu professor. La televisió va obrir una finestra que ens permetia contemplar el món però sense que el món pogués accedir per ella dins la seguretat de la llar.

És en el canvi de mil·lenni quan es produeix la gran revolució a través de la generalització dels ordinadors personals, l'ús d'internet i, sobretot, de l'emergència d'una creixent diversitat i multiplicitat de maneres de ésser social a la xarxa. Per si encara no ho havíem entès, aquesta època ens mostra, d'una manera tangible, que el coneixement no pot sinó ser social perquè és a les interaccions o a les interactivitats on s'origina, es construeix, es modifica i es distribueix.

On és el coneixement quan el coneixement és a tota arreu i tot és coneixement? Cada vegada és més normal que a una pregunta dels nostres

fills, sobre una temàtica concreta, responguem: "*ja ho has mirat a internet?*" O "*pregunta-en algun fòrum!*" O, finalment, "*comenta-ho al Facebook a veure si algú ho sap*". Ja no cal anar a la biblioteca o preguntar al mestre; el món és el nostre mestre, la nostra biblioteca i la nostra font.

Que el coneixement estigui en tot i que tot sigui coneixement vol dir que l'aprenentatge és ubic. Tot i tots ens hem convertit en fonts possibles d'aprenentatge. Es pot aprendre de tot i de tothom. La pedagogia s'universalitza: tot i tothom som o podem ser pedagogia.

Què tot sigui pedagogia vol dir que res és pedagogia? Cal parlar llavors de la fi de la pedagogia? Tant obstinar-nos a construir-la perquè l'evolució d'allò social, sustentada i exponencialment ampliada per allò tecnològic, la porti a lliscar de les nostres mans com si de sorra es tractés? La ubiqüitat de l'aprenentatge significa o suposa la fi de la pedagogia?

Em sembla que el que està succeint ja ara és justament el contrari. En paral·lel al desenvolupament tecnològic s'està obrint un immens camp per al desenvolupament de la pedagogia i d'allò pedagògic. Cal no oblidar que seguim sent aquell cavall de la metàfora de Claxton que, per molta aigua que tingui al voltant, sempre ha de triar beure. I ho farà només quan ell vulgui, d'on ell vulgui i de qui o del que ell vulgui.

La mobilitat dels dispositius, facilitada per les noves tecnologies de geolocalització, ha contribuït, de manera definitiva a la ubiqüitat de l'aprenentatge. Tecnologies com les de la realitat augmentada han dotat de profunditat a les coses, als objectes i al carrer. A través d'elles la intel·ligència transita de nosaltres als objectes i dels objectes a nosaltres. El coneixement, el saber i l'aprenentatge ens envolten. La realitat ha adquirit una quarta dimensió que amplia i aprofundeix el coneixement i els sabers fins a límits insospitats. Les fronteres, que tan sols mig segle enrere aïllaven persones, sabers i llocs, es permeabilitzen o desapareixen per efecte de la tecnologia. Ja no cal anar a l'aprenentatge; és l'aprenentatge el que està disponible per a nosaltres.

Ja no hi ha un lloc específic per a l'educació i l'aprenentatge. Com la literatura pedagògica deia en la dècada dels 70 i 80, moment en què va començar aquesta deslocalització espacial -l'educació fora de l'escola- i temporal -l'educació més enllà de l'edat d'escolarització-, l'educació s'ha desbordat al espai i en el temps. Poc ens imaginàvem en aquella època que el desbordament seria tan aclaparador. Fa anys em referia a aquest fenomen com a un procés de "*colonització educativa o pedagògica d'allò social*" però està sent molt més que això: allò social i allò pedagògic es troben cada vegada més i més imbricats.

El fet de redirigir el focus de l'educació en allò que els aprenents o participants trien aprendre en lloc de situar-ho, com s'havia fet tradicionalment, en l'educador, el mestre i els continguts, ho canvia tot. Una pedagogia actualitzada s'interessa per crear entorns estimulants que motiven i incitin a les persones a experimentar, a provar i a construir els seus propis aprenentatges.

Aquest és el repte específic que aborda, en aquest inici de mil·lenni, una pedagogia, que és social ara ja per definició i no només per vocació: investigar, aprendre i crear coneixement sobre la creació o la intervenció educativa en entorns físics i virtuals que estimulin la set de coneixement i aprenentatge de les persones, siguin nens, joves, adults o gent gran. La ubiqüitat de l'aprenentatge comporta, necessàriament, la ubiqüitat de la pedagogia.

Xavier Úcar  
Catedràtic de Pedagogia Social  
Dpt. De Pedagogia Sistemàtica i Social  
Universitat Autònoma de Barcelona